

פרשת
שלח
תשפ"ד

קול יעקב

לזכר נשמת אבי הרה"צ ר' יעקב יצחק בן הרה"צ ר' משה מנחם שפיגעל זצ"ל
רב דק"ק "שערי שמים" רומנישער שוהל, באיסט סייד, נוא יארק

ביתר ביאור – הנה בז' ימים אלו שבני ישראל המתנינו להטרת מרים, כמו שנאמר (י"ב, ט"ו) והעם לא נסע עד האסף מרים, היו עושים אסיפות גדולות בעניני לשון הרע, והטעם הי' כדי להתחזק את עצמם בענין של שמירת הלשון, ומסתברא שראש המדברים היו המרגלים, שהם היו ראשי בני ישראל. **ולפ"ז י"ל** הטעם שהמרגלים קבלו עונש גדול כזה, הי' מכיון שאמרו לאחרים מוסר על לשון הרע, והם עצמם לא לקחו מוסר, אלא אדרבה הם דיברו לשון הרע על הארץ.

וי"ל עוד כיון שהקב"ה העיד עליהם שהם היו צדיקים, וכמו שנאמר - על פי ה', הם חשבו שיש להם דעת תורה, ומה שהם אומרים הוא תורת אמת, וזה טעות גדול, וכמו שאמרו - אל תאמין בעצמך עד יום מותך, ואע"פ דבאותה שעה, הי' העיד עליהם שהם כשרים, לא מכריח דאחר כן ישארו כשרים, ואדרבה צריך תמיד להתחזק בלימוד המוסר, ורק עי"ז יוכל להנצל מעצת היצר.

ולפ"ז י"ל שטעם זה כבר נחשבו המרגלים "רשעים" אפילו קודם שהלכו, דאע"פ שהיו מעוררים את העם בעניני לשון הרע, הם היו מדברים רק לאחרים ולא לעצמן, ואין לך רשעות גדולה מזו ליתן מוסר לאחרים, ולא לקבל על עצמו להתחזק בענין זה.

ג) שלח לך אנשים (י"ג, א') פירש רש"י למה נסמכה פרשת מרגלים לפרשת מרים, לפי שלקתה על עסקי דבה שדברה באחיה, ורשעים הללו ראו ולא לקחו מוסר. **צ"ע** איך טעו המרגלים, ועשו חטא גדול כזה, הלא היו גדולי ישראל, וכמו שנאמר (י"ג, ג') כלם אנשים ראשי בני ישראל המה. **וי"ל** שהי' בגדר עבירה לשמה, איתא בנזיר (כ"ג) גדולה עבירה לשמה ממצוה שלא לשמה, והנה כבר התנבאו אלדד ומידד - משה מת ויהושע מכניס, ומטעם זה הם דברו לשון הרע על הארץ, שהם חשבו שיותר טוב להיות במדבר תחת הנהגתו של משה רבינו, מלהיות בארץ תחת יהושע בן נון.

צ"ע א"כ נמצא שכל מכשול של המרגלים הי' בשביל נבואת אלדד ומידד, וזה דבר פלא - איך שייך דבר כזה שנבואתם של צדיקים כאלו גרמה דבר רע כזה. **וי"ל עפ"י הפסוק (י"א, כ"ו)** וישארו שני אנשים במחנה שם האחד אלדד ושם השני מידד – איתא בספרי - ורבותינו נחלקו יש אומרים בקלפי נשארו, דהיינו מהע"ב שברר משה, ורבי שמעון אמר במחנה נשארו, דהיינו מהשבעים נשארו. **צ"ע** לדעת רבי שמעון למה באמת לא השתתפו אלדד ומידד בהגורל. **וי"ל בדרך חידוש**, שהטעם שאלדד ומידד לא רצו להשתתף בהגורל, הוא שחשבו שכל זמן שיהא רק מנהיג אחד כמו משה רבינו, אז הכל יהי' בסדר, משא"כ כשהיה עוד מנהיגים – שבעים זקנים, וזה גופא הוכיח נבואתם – משה מת, דהיינו עי"ז שיש גורל לעשות מנהיגים אחרים – שבעים זקנים, זה יגרום מיתת משה רח"ל, ולגורל כזה אין להם שום שייכות – ואף שזה שמשה רבינו עשה הגורל, הי' ע"פ ה', וכמו שנאמר (י"א, ט"ז) ויאמר ה' אל משה אספה לי שבעים איש מזקני ישראל, אבל זה הי' רק מטעם שמשה ביקש על זה, וכמו שאמר (י"א, י"ד) לא אוכל אנכי לבדי לשאת את כל העם הזה כי כבד ממני, והטעם שמשה ביקש עלי, הוא כיון שבני ישראל צעקו על משה בשביל אכילת בשר, נמצא שעיקר הגורם של המרגלים לא הי' נבואת אלדד ומידד, אלא זה שבני ישראל התאוו תאוה בשביל בשר, זה גרם להם כל הרעה הזה.

וי"ל באופן אחר, עפ"י דברי ה"זה"ק, שחטא המרגלים בא משום שהנשיאים שנבחרו להיות מרגלים ידעו, כשיכנסו לארץ ישראל יתבטלו נשיאותם, שאחת מהמצוות שנצטוו ישראל בכניסתן לארץ

שלח לך אנשים (י"ג, א') פירש רש"י למה נסמכה פרשת מרגלים לפרשת מרים, לפי שלקתה על עסקי דבה שדברה באחיה, ורשעים הללו ראו ולא לקחו מוסר - הרי מבואר שהמרגלים כבר היו רשעים מתחלה כשהלכו לתור את הארץ – וכן מבואר בסוטה (ל"ה) וילכו ויבאו – א"ר יוחנן משום רשב"י, מקיש הליכה לביאה, מה ביאה בעצה רעה, אף הליכה בעצה רעה. **ולפ"ז י"ל הפסוק (י"ג, א')** שלח לך אנשים ר"ל אצלי אינם אנשים – צדיקים אלא רשעים, אבל ל"ך המה אנשים – צדיקים - כולם אנשים ראשי בני ישראל, ועי" תחבולתם נראו כצדיקים, וכמו שאמרו חז"ל עושין מעשה זמרי ומבקשים שכר כפינחס.

וי"ל עוד עפ"י הגמ' בחולין (צ"א) ויאבק איש (מלאך של עשו) עמו - רב שמואל בר אחא אמר כתלמיד חכם נדמה לו. **מון הגר"א קטלר זצ"ל (משנת רבי אהרן, חלק ג')** כתב שכך הוא בדורות האלו כשנתרבו מזיפיי התורה, ומטעים את הכלל בדורות האלו של שכחת התורה, כאילו דרכם בדרך התורה, ומהפכים דברי אלקים חיים, ומביאים לשכחת התורה רח"ל.

וי"ל עוד עפ"י דברי הירושלמי בסוף בכורים (פ"ג) שלשה מתכפרים עונותיהם, ואחד מהם אם נעשה נשיא. **ולפ"ז י"ל** דאע"פ שהלכו בעצה רעה, אבל כיון שמושה מינו אותם להיות ראשי בני ישראל – נשיאים, נתכפרו עונותיהם, וזהו כוונת רש"י – ואותה שעה כשרים היו. **ולפ"ז י"ל כוונת הפסוק** – כולם אנשים ראשי בני ישראל המה - דהיינו דכיון שנעשו ראשי בני ישראל, לכן נחשבו אנשים – צדיקים. **ולפ"ז י"ל כוונת התרגום יונתן** – ויקרא משה להושע בן נון יהושע – כד חזי משה ענותנותא דיהושע קרא משה להושע בר נון יהושע – דהיינו דכיון שיהושע הי' עניו, ולא חפץ לקבל המינו של נשיאות, לכן כדי חזי – היינו כעת, הי' שינה את שמו, דהא גם שנוי השם מקרע את גזר דינו של אדם כדאיתא בראש השנה (ט"ז ע"ב).

ב) שלח לך אנשים (י"ג, א') פירש רש"י למה נסמכה פרשת מרגלים לפרשת מרים, לפי שלקתה על עסקי דבה שדברה באחיה, ורשעים הללו ראו ולא לקחו מוסר - הנה החילוק בין כלב ויהושע לשאר המרגלים, הוא דאע"פ שכולם היו נשיאי ישראל, רק יהושע וכלב לקחו מוסר ממעשה מרים, אבל שאר המרגלים חשבו, כיון שהם נשיאים ומנהיגים לא צריכים לקבל מוסר, ואדרבה הם יתנו מוסר לאחרים, וזה טעות גדול, דאפילו מי שהוא במדרגה גדולה צריך לקבל מוסר, ואין לך מדרגה גדולה מזו!

שמעתי ממ"ר הגאון ר' שאול ברוס זצ"ל (ר"י ישיבת בית התלמוד) הסיבה שהרבה אנשים שומעים דברי מוסר, ואינם מקבלים אותה, שחושבים שהדברים אינם נוגעים להם אלא לאחר, דהיינו עס איז דא א – יענער – אדם אחר, מען מיינט נישט עם, נאר מען מיינט יענער, וזה טעות גדול, שכל אחד צריך לקבל מוסר ולהבין, אז מען מיינט נישט יענער, נאר אדרבה מען מיינט עם.

הנה מסתברא כשנצטרע מרים נעשה התעוררות גדולה בישראל להתחזק בעניני לשון הרע, ובודאי המרגלים שהיו המנהיגים – ראשי בני ישראל המה, היו מעוררים אותם להתחזק בענין זה, אבל חסרונם הי' רק בנוגע לאחרים – יענער התעוררו, אבל לא לעצמם, שחשבו שהם עצמם שהיו גדולי ישראל, לא צריכים לקבל מוסר, וזה טעות גדול, וכמו שאמרו - אל תאמין בעצמך עד יום מותך.

לארץ ישראל, אין כאן מקום לשום חשבונות וטענות, ועי"ז הם מקיימים בנפשם וצדיק באמונתו יחיה (חבקוק ב', ד'), לפיכך הדגיש הפסוק חיי"ו מן האנשים ההם, שאמונתם היא שגרמה להם חיים, כי ממנה תוצאות חיים.

וי"ל באופן אחר, עפ"י דברי זקני הייטב לב זצ"ל, הנה בהנהגת ישראל יש שתי הנהגות של השגחה - הנהגה נסית שהיא בדרך נגלה כמו שהי' ביציאת מצרים ובקריעת ים סוף, ויש השגחה טבעית כמו שהי' בימי מרדכי ואסתר שגם שנראה כטבעית יש בו השגחה מוסתרת מה' להצילנו מאויבינו, וההבדל ביניהם הוא, כי הנס לא יתמיד, אבל הנעשה ע"פ הטבע הוא קיום מתמיד, וז"ש באנו אל הארץ וגו' אפס כי עז העם - וא"א לכבוש אותם כי אם עי"י נס, ואז לא יהי' קיום מתמיד, כאשר באמת גלינו מארצנו ונתרחקנו מחמת שהי' עי"י נס, ולזה רצו המרגלים שיהי' הכבוש רק ע"פ הטבע, ואז יהי' קיום לעולמי עד, אולם טעו ושגו בזה כי גם בענין הנהגה נסית יש חילוק והבדל אם נעשה הנס עי"י שליח ומלאך וצדיק אז איננו מתמיד, אבל מה שנעשה עי"י השי"ת בכבודו ובעצמו כביכול מקרא מלא הוא אשר יעשה האלקים הוא יהי' לעולם, ונאמר ישראל נושע בה' (דייקא) תשועת עולמים, והנה ידוע כי משה אמר אם אין פניך הולכים אל תעלנו מזה, ונתרצה לו ה' בזה - ואמר פני ילכו, אבל ביהושע אמר לו השר צבא - עתה באתי, ואחז"ל משה רבך לא רצה במלאך, אך עתה באתי, לכן כיון שהנס שנעשה בימי יהושע הי' רק עי"י מלאך ושליח לא הי' קיום מתמיד, אבל אם משה הי' נכנס לארץ לא גלינו מארצנו ולא חרבה עירנו כדאיתא במדרש, והטעם בזה שאם משה הי' נכנס לארץ, והוא הי' המוציא והמביא את ישראל לארץ, אז הי' מתקיים - פני ילכו, ואם הכיבוש הי' עי"י השי"ת בעצמו אז בודאי הי' קיום מתמיד.

הנה ידוע החילוק בין ירושה למתנה, שירושה אין לה הפסק, ומתנה יש לה הפסק, ולכן השי"ת הצופה ומביט ראה מה שיצמח עי"י שליחות מרגלים, ואמר למשה - שלח לך אנשים - פירש רש"י - אני איני מצוה לך, והטעם כי אז ויתרו את ארץ כנען אשר אני נותין דייקא בחינת מתנה שיש לה הפסק, כאשר הי' באמת עי"י משה מת יהושע מכניס, ונעשה הדבר עי"י שליח ומלאך, ולכן לא הי' לו קיום רק כבחינת מתנה, אמנם אם לא הוציאו המרגלים דבה רעה אז הי' משה נכנס והי' אתו, והיי' בבחינת ירושה שאין לה הפסק, וזה שאמר - ויהס כלב את העם אל משה דייקא ויאמר עלה ר"ל אם משה אתנו והוא עלה, אז נעלה וירשנו אותה - בבחינת ירושה שאין לה הפסק, והטעם כי הי' אתנו, ואשר יעשה האלקים הוא יהי' לעולם.

וי"ל עוד דאע"פ שכלב ויהושע ידעו מנבואת אלדד ומידד - שמשה מת ויהושע מכניס לארץ, וא"כ ההנהגה תהי' בדרך נס עי"י שליח (מלאך) ולא עי"י הקב"ה עצמו, וא"כ לא יהי' קיום מתמיד, ואעפ"כ יש להם אמונה חזקה בה', ובמקום אמונה לא שייך שום חשבונות וטענות, ועי"כ אמר - עלה נעלה וירשנו אותה כי יכול נוכל לה.

הי' להעמיד להם מלך, וממילא לא יהיו צריכין עוד לנשיאים, וידיעה זו גרמה להם להוציא דבה רעה על הארץ - מכאן רואים עד היכן מגיע הכח של נגיעות, שאע"פ שהמרגלים היו צדיקים, שהי' בעצמו העיד עליהם כי ראוים לאותה איצטלא, אעפ"כ חטאו מחמת נגיעות שלהם, שרצו להמשיך להיות מנהיגים על הציבור. **ולפ"ז י"ל שמטעם זה נסמכה פרכת מרגלים לפרכת אלדד ומידד, דאז משה אמר ליהושע - המקנא אתה לי ומי יתן כל עם ה' נביאים - דהיינו הלוואי שיהיו כולם מתנבאים בענין זה. צ"ע מהו תשובתו של משה, הלא בודאי יהושע קינא על כבודו. וי"ל שמשה אמר ליהושע שכדי להיות מנהיג ישראל צריך לבטל "דער זיך", וצריך שדעתו יהי' רק לטובת ישראל, וזהו כוונת משה - המקנא אתה לי - לכבודי, אדרבה כל כבודי הוא שכל העם יהיו נביאים, שאין לי לעצמי רק צרכי ישראל - וזה הי' טעות של המרגלים, שחשבו על כבודם - דער זיך, ולא על צרכי ישראל.**

מרון הראש ישיבה הגאון ר' אלעזר שך זצ"ל, הי' רגיל להזכיר את דברי המסילת ישרים (פרק י"א) המאריך בגנות - הכבוד, אשר הוא שגרם לפי דעת חז"ל את המרגלים, שיוציאו דבה רעה על הארץ וגרמו מיתה להם ולכל דורם מיראת פן ימעט כבודם בכניסתם לארץ שלא יהיו נשיאים לישראל ויעמדו אחרים במקומם - ופעם צעק ואמר במה יבוא לפני הבית דין של מעלה - אמרו לו - ומה עם ספרו על הרמב"ם - אבי עזרי - אמר - אבי עזרי הוא ספר טוב, אבל כבר הנחילי כבוד עליך - ודבר שהנחיל עלי' כבוד בעולם הזה, אינו מנחיל שכר לעולם הבא, והוא כמו כרטיסי' מנוקבת!

ד) ויהס כלב את העם אל משה ויאמר עלה נעלה וירשנו אותה כי יכול נוכל לה (י"ג, ל') צ"ע כוונת כלב הלא המרגלים כבר אמר שא"א לכבוש הארץ. וי"ל עפ"י דברי האדמו"ר מאחז"רוב זצ"ל (באר משה) עפ"י הגמ' בסוטה (ל"ה) אמרו רבותינו בפסוק זה וכי זו בלבד עשה לנו בן עמרם וכי הוציאנו ממצרים וקרע לנו היים והאכילנו את המן, אם יאמר עשו סולמות ועלו לרקיע לא נשמע לו עלה נעלה וירשנו אותה. צ"ע מה הוסיף כלב בזה שאמר אם יאמר עשו סולמות ועלו לרקיע, בשלמה מה שהקדים את כל האותות שעשה משה, יש בזה חיזוק האמונה בדברי הרועה הנאמן, אבל איזו משמעות יש לצווי זה בדבר שהוא בלתי טבעי ואינו מתקבל על הדעת.

ותי' שכלב קבע מסמרות בענין אמונת השי"ת, ואמונת חכמים, שאין גבול וקצבה לכך, ואפילו דבר שאין לו שום מציאות באופן טבעי, בכל זאת צריכים אנו להיות מוכנים מצדנו לעשותו ולקיימו, כי זהו חובת האמונה, להאמין באמונה שלימה מבלי להתחשב בתנאים שבמציאות, ואפילו אם הי' כיבוש הארץ בגדר של עשו סולמות ועלו לרקיע, בכל זאת אנו חייבים לקיים הצווי, כלומר להאמין שאם כך הוא רצונו ית' בודאי נוכל למלאות ולהשלים דבר זה.

ועוד פירוש עפ"י הפסוק (י"ד, ל"ח) ויהושע בן נון וכלב בן יפונה חיו מן האנשים ההם ההולכים לתור את הארץ. צ"ע מהו הלשון "חיו". ותי' כיון שיהושע וכלב האמינו שרצון השי"ת הוא שישראל יבאו

גליון זו מוקדשת לזכר נשמת מורנו הרה"ק רבי ישראל מרדכי בן הרה"ק רבי יוחנן זצ"ל, אדמו"ר מראחמסטריווקא ירושלים, נלב"ע כ"ב סיון תשס"ד. הרבי זצ"ל נולד כבכור לאביו במוצאי שבעות שנת תרפ"ט, והוכנס לבריתו של א"א ע"י הבית אברהם מסלאנים. בהסתלקות אביו הרה"ק ר' יוחנן זצ"ל, ביום כ' כסלו תשמ"ב, הוכתר למלא מקום אביו, אבל מתחילה סירב בתקיפות לקבל את הנהגת האדמו"רות, ורק אחרי הפצרות רבות, ובפקידת זקן האדמו"רים האדמו"ר ממאחזנובוקא זצ"ל, נענה לבקשתם והתחיל בהנהגתו. כל ימיו ברח מכבוד בתכלית הריחוק, וישב ועסק בתורה ימים ולילות, ותמיד כשנכנסו אליו לחדרו מצאוהו יושב ולומד, מכל החוגים באו להתברך ממנו ולשאול בעצתו עד ששמו הלך לפניו בכל העולם. נפטר בערב שבת קודש כ"ב סיון בגיל ע"ה, והובא לקבורה במרומי הר הזיתים בהאהל של טשערנאביל, ונקבר שם ליד אביו זצ"ל, יהי זכרו ברוך.

היש בה עץ אם אין - פרש"י אם יש בהם אדם כשר שיגין עליו בזכותו - פעם אחת כשאחד דיבר עם מרון הגאון ר' שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל בענין צדיקים נסתרים שמקיימים את העולם, אמר מרון זצ"ל - וכי חושבים שצדיק נסתר חייב להיות סנדלר או עני, הלא בדורינו הצדיק הנסתר הגדול ביותר הוא הראש ישיבה - מרון הגאון ר' אלעזר מנחם שך זצ"ל, משתמהו השומעים ואמרו - וכי נסתר הוא, אמר להם - אע"פ שכולם יודעים מגדולתו, הוא מסתיר הרבה למאד מגדולתו, והנסתר שבו רב וגדול הוא, והוא בבחינת מגלה טפח ומכסה אלפיים, והרי הוא צדיק נסתר אמיתי. (תורתך שעשועי)

ושם ראינו את הנפילים - הי' מקובל מעשה פלא שאירע כמה שנים אחרי הסתלקותו של הפני יהושע זצ"ל. בעיר לעמבערג הי' איש סגי נהור מלידה, פעם בא לביהמ"ד וביושבו שם מישש בידו ומצא בין הספרים משקפיים (בריללן) ושם אותם על עיניו, ומה מאד נשתומם כי פתאום נפתחו עיניו בנהורא מעליא וראה כשאר בני אדם, והי' הדבר לפלא בעיני אנשי העיר, ואחרי חקירה ודרישה נודע כי המשקפיים הללו היו של רבינו הפני יהושע.